

Vplyv mimoriadnej situácie v SR na odberateľsko-dodávateľské vzťahy

Koronavírus je teraz najväčšou témou, ktoré hýbe celou našou spoločnosťou. Dotýka sa nielen všetkých oblastí nášho života, ale tiež všetkých oblastí práva. V predchádzajúcich newslettroch sme Vás už informovali o dopadoch na priemyselné vzťahy a radili Vám, ako postupovať vo vzťahoch so zamestnancami. Teraz by sme Vám radi pomohli sa zorientovať v právnych dopadoch na Vaše dodávateľsko-odberateľské zmluvné vzťahy. Nižšie prinášame stručné odpovede na štyri základné otázky, s ktorými sa na nás klienti v posledných dňoch a hodinách obracajú. Nezabúdajte tiež, že koronavírus už nie je nepredvídateľnou skutočnosťou a pri súčasnom uzatváraní zmlúv je s ním vhodné rovnako v zmluve počítať. Súčasne, ako tomu je pri zmluvách vždy, platí, že strany si môžu v zmluve rad vecí dohodnúť odlišne od zákona, preto je potrebné sa vždy v konkrétnom prípade pozrieť priamo na príslušnú zmluvu a neriadiť sa len všeobecnými odporúčaniami.

Môže byť koronavírus dôvodom pre zníženie či zvýšenie dohodnutej ceny?

Dôsledky koronavírusu, resp. opatrení s ním spojených sa môžu prejaviť ako na strane dodávateľov, tak na strane odberateľov. Dodávateľ bude musieť napr. zmeniť spôsob prepravy svojich výrobkov a tým sa zvýšia jeho náklady. Objednávateľ reklamy na športovú akciu, ktorá sa koná bez účasti divákov, nedocieli očakávaný účel dohodnutého reklamného plnenia. Musí strana postihnutá negatívnymi dôsledkami koronavírusu niesť tieto následky sama? Alebo môže požadovať zníženie či zvýšenie ceny dohodnutej v zmluve?

Slovenská právna úprava nepozná zákonné ustanovenie, ktoré by v prípade podstatnej zmeny okolností postihnutej strane umožňovalo jednostranne zmeniť podmienky zmluvy vrátane zníženia či zvýšenia dohodnutej ceny, ako to za splnenia určitých podmienok umožňuje napríklad nový český občiansky zákonník (tzv. „Hardship clause“). Vo všeobecnosti je teda možné konštatovať, že postihnutá strana **nemôže bez splnenia ďalších podmienok prikrôčiť k jednostrannému zvýšeniu či zníženiu dohodnutej ceny.**

Na druhej strane však platí, že výkon práv a povinností **nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi,**

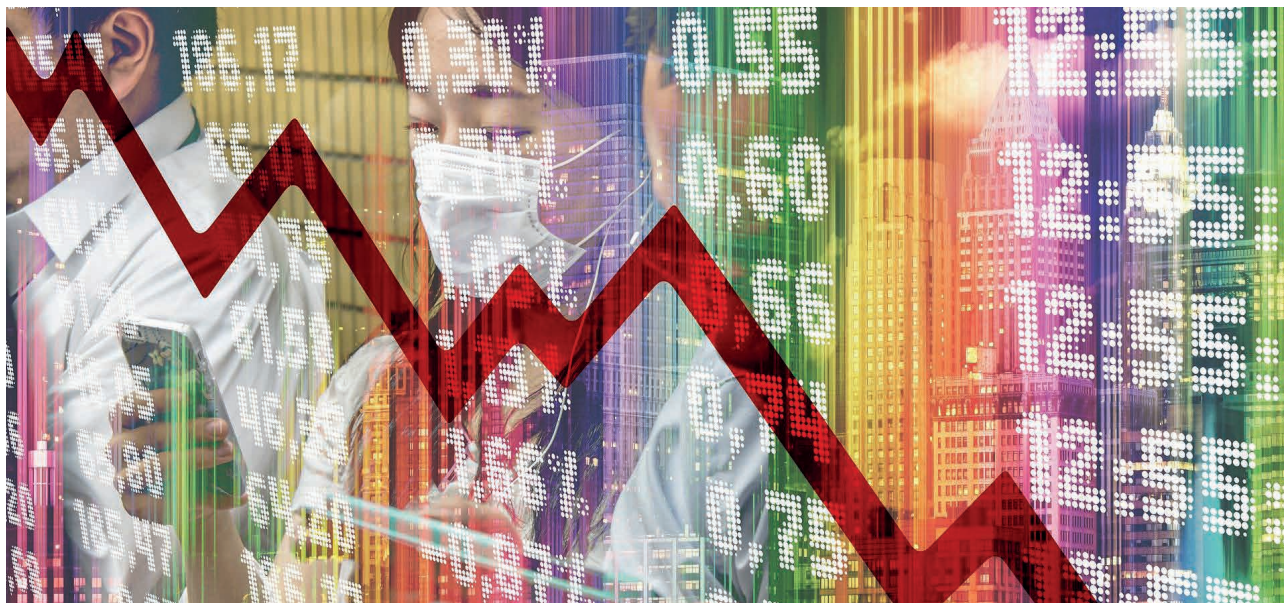
resp. v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku a nikto nesmie zneužívať svoje práva proti záujmom iných a nikto sa nesmie na úkor iných obohacovať. Samotný pojem dobré mravy a ani poctivý obchodný styk pritom nie sú zákonom nijako definované, na základe čoho poskytujú pomerne široké aplikačné možnosti, ako aj širokú možnosť pre sudcovskú úvahu. Pri dovolávaní sa dobrých mravov / poctivého obchodného styku je potrebné posúdiť, či a nakoľko ten-ktorý z účastníkov právneho vzťahu, ktorý sa dovoláva rozporu s dobrými mravmi / poctivým obchodným stykom, vyvinul dostatočnú mieru starostlivosti a predvídavosti pri uzatváraní konkrétneho právneho vzťahu.

Z relevantných rozhodnutí súdov vyplýva, že použitie korektívy „dobré mravy“, resp. „poctivý obchodný styk“ nesmie viesť v konkrétnom prípade k oslabeniu princípu právnej istoty (bezpečnosti) občianskoprávneho styku a nesmie neprimerane oslabovať subjektívne práva účastníkov vyplývajúce z právnych noriem.

V prípade, ak by teda dôsledky koronavírusu, resp. opatrení s ním spojených spôsobili objektívnu nerovnosť jednotlivých zmluvných strán s prihliadnutím na ich postavenie pri uzatvorení zmluvy, na základe čoho by sa jedna zo strán v rámci ochrany svojho postavenia dožadovala zmeny dohodnutej ceny, do úvahy by prichádzala práve argumentácia vyššie uvedenými inštitútmi dobrých mravov / poctivého obchodného styku. Nakoľko však slovenský právny poriadok, na rozdiel od právnych poriadkov napr. susedných krajín, tzv. „Hardship clause“, resp. akékoľvek iné zákonné ustanovenie umožňujúce jednostrannú zmenu zmluvných podmienok vrátane zníženia či zvýšenia dohodnutej ceny, nepozná, nebolo podľa našich informácií použitie dobrých mravov / poctivého obchodného styku v súvislosti so zmenou dohodnutej ceny judikované ani zo strany súdov.

Môže byť koronavírus dôvodom ospravedlňujúcim neplnenie povinností zo zmlúv?

Koronavírus, prípadne opatrenia s ním spojené môžu ospravedlniť neplnenie povinností zo zmlúv, ak predstavujú tzv. vyššiu moc. Nároky a postup sa budú líšiť podľa toho, či Vaša zmluva obsahuje dojednanie o vyššej moci alebo

nie a súčasne ako je presne v zmluve formulované toto ustanovenie, ktorému sa pri uzatváraní zmlúv často bohužiaľ príliš pozornosti nevenuje.

Zmluva môže obsahovať dojednanie, podľa ktorého sa jedna alebo obe zmluvné strany nedostávajú do omeškania s plnením zmluvy, ak nastane prípad tzv. **vyššej moci**. Je to pojem, ktorý štandardne odkazuje na situácie ako sú vojny, katastrofy, povodne a v neposlednom rade tiež epidémie. Pojem vyššia moc potom býva v zmluve presne definovaný a zmluva tiež upravuje, aké má následky a ako majú strany v prípade vyššej moci postupovať (napr. stanovuje notifikačnú povinnosť alebo povinnosť prijať určité opatrenia, aby sa plnenie mohlo uskutočniť, prípadne aj za sťažených podmienok). **Je teda potrebné v každom jednotlivom prípade na základe zmluvnej definície vyššej moci posúdiť, či výskyt pandémie koronavírusu či koronavírus, napr. v spojení s vládnymi opatreniami alebo všeobecne len vládne opatrenia, definíciu obsiahnutú v zmluve spĺňa.** Samotné splnenie definície vyššej moci však nestačí. Je nutné, aby prekážka v podobe koronavírusu, resp. s ním spojených vládných opatrení bola príčinou nesplnenia povinnosti riadne a včas. Výrobca autodiélov napríklad nemôže ospravedlniť omeškanie dodávok s odvolaním na koronavírus, ibaže by vláda nariadila zatvorenie závodov alebo podstatná časť jeho zamestnancov bola v karanténe alebo ochorela. **Dotknutá strana sa nedostáva do omeškania, teda neporušuje zmluvu, ak:**

- zmluva obsahuje vyššie uvedené dojednania o vyššej moci, a súčasne
- v zmluve definovaný prípad vyššej moci nastane, a súčasne
- tento prípad vyššej moci je príčinou neplnenia povinnosti, a súčasne

- dotknutá strana splní podmienky dohodnuté v dojednaní o vyššej moci.

Ak dotknutá zmluvná strana v dôsledku splnenia vyššie uvedených podmienok neporušuje zmluvu, **nemá druhá strana právo odstúpiť od zmluvy (ibaže by bolo v zmluve dohodnuté) ani právo na náhradu škody alebo na zmluvnú pokutu.**

Aj ak zmluva dojednanie, ktorým sa v prípade vyššej moci vylučuje omeškanie, neobsahuje, je vyššia moc v zmluvnom vzťahu relevantná. V obchodnom zákonníku upravuje vyššiu moc (zákon používa pojem „okolnosť vylučujúca zodpovednosť“), pre prípad, že zmluva neurčuje inak, § 374 obchodného zákonníka. Z tohto ustanovenia vyplýva, že ak strane v splnení povinnosti zabránila **nepredvídateľná, neodvratiteľná a neprekonateľná prekážka, ktorá nastala nezávisle od jej vôle, nie je taká strana povinná nahradiť škodu.** Prekážka v podobe koronavírusu nastala bezpochyby nezávisle od vôle povinnej strany, nakoľko povinná strana vznik koronavírusu a s tým súvisiace vládne opatrenia z objektívneho hľadiska nemohla nijako ovplyvniť. **Podmienku nepredvídateľnosti bude treba skúmať s ohľadom na okamih uzavretia zmluvy,** či v takom okamihu bolo šírenie koronavírusu a jeho dôsledky rozumne predvídateľné. Rovnako neodvratiteľnosť a neprekonateľnosť prekážky v podobe koronavírusu treba hodnotiť podľa individuálnych okolností. Ak by však prekážka v podobe koronavírusu nastala až v čase, keď by povinná strana bola v omeškani so svojím plnením, zmluva obsahovala vlastnú definíciu prekážky, ktorú by koronavírus, prípadne s ním spojené opatrenia nespĺňal, alebo stanovila povinnosť prekonať taký druh prekážky, strana postihnutá prekážkou by sa povinnosti nahradiť škodu nezbavila. **Je potrebné zdôrazniť, že hoci strana postihnutá prekážkou nezodpovedá**

za škodu, porušuje svojim neplnením zmluvu (ak nejde o prípad nemožnosti plnenia – vid' nižšie) a musí teda počítať so všetkými dôsledkami s tým spojenými ako je napr. možnosť odstúpenia od zmluvy druhou stranou (vid' nižšie) alebo povinnosť platiť zmluvnú pokutu. To je rozdiel oproti tomu, keď bola príprava zmluvy venovaná primeraná pozornosť a zmluva tak obsahuje vhodne formulovanú klauzulu o vyššej moci, ktorá rieši aj dopady na možnosť odstúpenia či na zmluvnú pokutu.

Môže byť koronavírus dôvodom pre zánik záväzkov zo zmlúv?

Vládne opatrenia, ktoré zakazujú celý rad aktivít, môžu spôsobiť zánik záväzku zo zmluvy pre **nemožnosť jej plnenia** (tzv. dodatočná nemožnosť plnenia). To však **len za predpokladu, že plnenie nie je možné poskytnúť ani za sťažených podmienok, s väčšími nákladmi, s pomocou inej osoby alebo až po dojednanom čase**. Podobne by tomu bolo, ak by povinnej strane pri uzavretí zmluvy bolo známe, že veriteľ nebude mať hospodársky záujem na neskorom plnení, ibaže by druhá strana bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o nemožnosti časti plnenia dozvedela, oznámila povinnej strane, že na zvyšku plnenia trvá. Ak je teda zakázané napr. kultúrne podujatie, na ktorého konaní v neskoršom termíne druhá strana podľa vedomia povinnej strany v čase uzavretia zmluvy nemá záujem, a druhá strana na náhradnom termíne ani nebude trvať, nastáva prípad nemožnosti plnenia a záväzkov zo zmluvy zaniká. O nemožnosť plnenia by však nešlo, ak by sa podnikateľ z vlastnej iniciatívy z preventívnych dôvodov rozhodol napr. prerušiť výrobu vo svojom závode. **Povinná strana je bez zbytočného odkladu po tom, čo sa dozvie o skutočnosti, ktorá robí plnenie nemožným, povinná oznámiť to druhej strane**. Ak bola už za neuskutočnené plnenie poskytnutá **odplata, musí byť vrátená**. Vzhľadom na to, že v prípade koronavírusu zmluvná strana nemožnosť plnenia nespôsobilá, **nebude povinná hrať druhej strane tým spôsobenú škodu, ibaže by škoda druhej strane vznikla neskorým informovaním o nemožnosti plnenia**.

Ďalšou možnosťou, ktorá v tejto súvislosti prichádza do úvahy vo vzťahu k ukončeniu zmluvy je situácia, kedy je v dôsledku podstatnej zmeny okolností, za ktorých sa zmluva uzavrela, zmarený základný účel zmluvy, ktorý bol v nej výslovne vyjadrený. V takom prípade môže podľa § 356 obchodného zákonníka strana dotknutá zmarením účelu zmluvy od nej odstúpiť. Ak teda bol **v dôsledku koronavírusu a s tým súvisiacich opatrení zmarený základný účel zmluvy (za podmienky, že tento bol v zmluve**

výslovne uvedený), môže povinná strana z tohto dôvodu odstúpiť od zmluvy. Strana, ktorá takýmto spôsobom odstúpila od zmluvy, je povinná nahradiť druhej strane škodu, ktorá jej týmto vznikla, na čo je potrebné pri ukončovaní zmluvy z dôvodu zmarenia jej účelu pamätať. Použitelnosť predmetného ustanovenia však bude vždy potrebné posudzovať pre konkrétny prípad, a to najmä s ohľadom na otázku, či koronavírus s prihladnutím na všetky individuálne okolnosti daného prípadu predstavuje podstatnú zmenu okolností, resp. či bol zmarený základný účel zmluvy.

Ak je strana v dôsledku koronavírusu v omeškaní so splnením svojej povinnosti podľa zmluvy a nejde o prípad nemožnosti plnenia ani nie je v zmluve vylúčené omeškanie v prípade vyššej moci, má druhá strana za podmienok dohodnutých v zmluve **právo od zmluvy odstúpiť**. Pokiaľ zmluva odstúpenie neupravuje, môže druhá strana odstúpiť od zmluvy po poskytnutí dodatočnej primeranej lehoty na plnenie, ak ide o nepodstatné porušenie zmluvy, alebo bez zbytočného dokladu, ak ide o podstatné porušenie zmluvy.

Má koronavírus vplyv na medzinárodnú dopravu a na dovoz a vývoz tovaru do/z Slovenskej republiky?

Podľa aktuálnych informácií, ktoré sa každým okamihom menia, sa zavedené dopravné obmedzenia netýkajú dovozu a zásobovania, tzn. nevzťahujú sa na medzinárodnú prepravu tovaru nákladnými vozidlami, vlakmi a plavidlami. Vzhľadom na zavedenie hraničných kontrol a uzatvorenie menších hraničných priechodov však nemožno vylúčiť, že prijaté opatrenia budú mať určitý vplyv na rýchlosť a plynulosť prepravy. A teda napríklad na oneskorenie dodávok tovaru s následkami popísanými vyššie.

V tejto súvislosti si tiež dovoľujeme upozorniť na opatrenia, podľa ktorých musia vodiči nákladných vozidiel pri nakládke a vykládke tovaru používať respirátory, čo najviac obmedziť priamy kontakt s pracovníkmi zahraničného odosielateľa/príjemcu tovaru, a musia byť vybavení gumovými rukavicami a dezinfekciou rúk.

Veríme, že sme Vám vyššie uvedenými informáciami pomohli získať aspoň základný prehľad o vplyvoch súčasných opatrení na Vaše zmluvné vzťahy a pevne veríme, že tento vplyv bude čo najmenší. Budeme Vás naďalej informovať o všetkých novinkách, ktoré by pre Vás mohli byť zaujímavé a pomôcť Vám v aktuálnej situácii.

Autori:

Štěpán Štarha | Partner

Ondřej Majer | Partner

Ján Kapec | Senior advokát

HAVEL & PARTNERS

Ú S P E C H S P Á J A

Náš tým

220 právnikov a daňových poradcov | 400 spolupracovníkov

Naši klienti

2 000 klientov | 100 najväčších svetových spoločností z Fortune 500
50 spoločností z Czech Top 100 | 7 spoločností z Czech Top 10

Medzinárodný dosah

Právne poradenstvo
vo viac ako 90 krajinách sveta
v 12 svetových jazykoch
až 70 % prípadov zahŕňa medzinárodný prvok

www.havelpartners.sk

PRAHA

Florentinum, recepcia A
Na Florenci 2116/15
110 00 Praha 1
Česká republika
Tel.: +420 255 000 111

BRNO

Titanium Business Complex
Nové sady 996/25
602 00 Brno
Česká republika
Tel.: +420 545 423 420

BRATISLAVA

Centrum Zuckerman
Žižkova 7803/9
811 02 Bratislava
Slovenská republika
Tel.: +421 232 113 900

PLZEŇ

Nepomucká 144
326 00 Plzeň
Česká republika
Tel.: +420 371 005 320

OLMOUC

Salmův palác
Horní náměstí 371/1
779 00 Olomouc
Česká republika
Tel.: +420 581 000 310

OSTRAVA

Smetanovo náměstí 979/2
702 00 Moravská Ostrava a Přívoz
Česká republika
Tel.: +420 255 000 111